

сообщества, существенную значимость во капитализации фирм представляют нематериальные (числовые актив), они во нынешних обстоятельствах уходят в первенствующие воззрению [6].

В завершение необходимо отметить, то что Инновационные технологические процессы также условная сфера трансформируют трейдерскую предпринимательство-форма в абсолютно всех ее составляющих, ко каким принадлежат: узкопотребительские разделы, ценностные предписания, каналы реализована, отношения со покупателями, струи доход заработка, основные средства, основные разновидности работы, основные партнеры, состав потерь. Предпринимательство-форма электрической торговли считается отображением числовой текстуры координационных познаний трейдерских сеток.

Список литературы:

1. Сливотски , А. Миграция ценности. Что будет с вашим бизнесом послезавтра? / А. Сливотски. – М.: Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2006.
2. Сливотски, А. Маркетинг со скоростью мысли / А. Сливотски, Д.ЦМоррисон. – М.: Изд-во Эксмо, 2002.
3. Ревина С.Ю. Тенденции и коммерции //Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Экономика. – 2017. – Том 25. – No4. С.487-497. DOI: <http://dx.doi.org/10.22363/2313-2329-2017-25-4>
4. Панкина Т.В., Никишин А.Ф., Бойкова А.В. Привлечение и удержание покупателей в электронной торговле предпринимательство. — 2018. — Том 19. — No 3. — С. 683-696.doi: 18334/rp.19.3.38826
5. Кошев Н.С. Некоторые аспекты электронной торговли рубежом // Научный альманах. – 2016.
6. Самусев Н.С. Состояние и перспективы электронной торговли в России // Научный альманах. – 2016.

Адами капиталды дамытудың инклюзивті саясаты

Ұзақбай С.Е.¹, Утегенова Ж.М.²,

¹ «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша 1 курс студенті

² Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы
sakon.uzakbaeva04@mail.ru

^{1,2} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақалада «адами капитал» ұғымының мазмұны қарастырылып, адами капиталды дамытудың инклюзивті саясатының контурлары, ынтымақтастық негізінде оның өсу жолдары көрсетілген. Мемлекет, бизнес және азаматтық қоғам осы қызметті жүзеге асырудағы кедергілерді талдайды.

Түйінді сөздер: адами капитал, инклюзия, инклюзивті саясат, адами даму индексі.

Адами капиталды дамыту, оның өмір сүру сапасын арттыру саясатымен өзара байланысы, жаңғырту міндеттерін шешу проблемасы өзекті мәнге ие. Бұл өзара байланыстар инклюзивті даму тұжырымдамасында талданады. Инклюзия (лат. - қосу, қосу, қосу) - бұл жеке адамға, әлеуметтік топтарға, топтарға қоғамдық өмірге тең дәрежеде қатысуға, шешім қабылдауға мүмкіндік беретін белгілі бір қызметке, саясатқа қатысу, қатысу процесі. Отандық және шетелдік ғалымдар инклюзивтілік ұғымы қазір кеңінен қолданылатынын атап

өтті. Ол "екі негізгі идеяны білдіреді: 1) экономикалық өсу нәтижесінде пайда болатын мүмкіндіктер адамдарға ашық болуы керек; 2) кірістер мен негізгі қызметтерге қол жетімділіктің теңсіздік дәрежесі қолайлы шектермен шектелу". Яғни, сөз мемлекеттік саясат мақсаттарының қосылуы және оның адами капиталдың өсуін өмір сүру сапасын арттырумен өзара іс-қимыл қағидаттарына негізделген мемлекеттің басқарылу проблемаларына ұштастыру мүмкіндігі туралы болып отыр. Адами капитал - бұл адамның туа біткен және алған білімдерінің, қабілеттерінің, құзыреттіліктерінің жиынтығы, адам тәжірибесінің прогресінің өлшемі, табыс табу, әлеуметтік-саяси экономикалық және рухани даму шеңберіндегі мінез-құлық стратегиялары мен өзара әрекеттесулер кешенімен байланысты макро және микро деңгейдегі процестер.

"Адами капитал" және "адами әлеует" ұғымдары өзара байланысты және әртүрлі қатынастарда талданады. Адами әлеует - мазмұны жағынан неғұрлым кең санат. Осы өзара қатынастар жүйесіндегі адами капитал-бұл қатысу емес, табыс табу қабілетімен сипатталатын, адам интеллектісін қолданудың практикалық нәтижесін көрсететін, жеке адамның, мемлекеттік және азаматтық институттардың, бизнестің саясатына қатысудың тиімділігін өлшейтін жалпы құрылымның негізі. Адам өзінің білімін, қабілеттерін, құзыреттерін капиталдандыруды жүзеге асыра отырып, қоғамда болып жатқан процестерге ену мүмкіндігін алады, өзінің кәсіби-біліктілік және саяси мансабын зияткерлік, физикалық ресурстармен қамтамасыз ету. Инклюзивті саясаттың екіұштылық және қарама-қайшы түсіндірмелері бар; бұл тұжырымдаманың жалпыға бірдей қабылданған анықтамасы әлі тұжырымдалған жоқ. Адами капиталды дамытудың инклюзивті саясаты арқылы біз адамның өз қабілеттерін дамытуға тең қол жетімділігі мен қосылуын құру, әлеуметтік топтардың жеке тұлғаларының, қабаттардың мүдделерін, қажеттіліктерін ескере отырып, қоршаған ортаға, оның ішінде сапалы жаңа көзқарас негізінде әлеуметтік ортаны қалыптастыру процесін түсінеміз. Осыған байланысты ресми мемлекеттік құжаттарда көбінесе инклюзивтілік ұғымы белгілі бір әлеуметтік салалардың даму ерекшеліктерін, маңызды бағыттарды нақтылау ретінде қолданылады. Әлемдік тәжірибе көптеген елдер үйлестірілетін адами капиталды енгізу арқылы заманауи жетістіктерге қол жеткізетіндігін көрсетеді, инклюзия бойынша үйлестіруші институттар құра отырып, реттелетін өзара іс-қимыл. Адами капиталдың теориясы мен практикасы негізінде АҚШ-тың, жетекші еуропалық, шығыс Азия елдерінің табысты даму парадигмасы қалыптасуда. Бұл ретте зерттеулердегі өлшемдер кірістердегі теңсіздіктің аумақтық, өңірлік көрсеткіштері, білімділіктің, денсаулықтың, халықтың өсуінің сапалық белгілері, бәсекеге қабілетті кәсіпқойлармен қаныққандығы, өнімді еңбек нәтижелілігі және т.б. болып табылады [1].

Қазіргі Ресейде адам капиталы негізінен жекелеген салалардың дамуы тұрғысынан зерттеледі: экономика, білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет, зейнетақы реформалары және т.б. Шестопалдың басшылығымен жасалған зерттеу жобасы ерекше жағдай болып табылады. Қазіргі жағдайда, ғалымдар атап өткендей, адам капиталын қарқынды пайдалануға негізделген әлеуметтік, экономикалық және саяси дамудың жаңа парадигмасы туралы айтуға болады. Мұның себебі әлеуметтік-экономикалық өсудің барлық алдыңғы модельдері мен тетіктері, өмір сүру сапасын жақсарту тиімсіз жұмыс істейді, жетекші рөл атқаруды тоқтатты және адам ресурстарына, басқаруға және саясаттағы инклюзияға көбірек маңызды орын тиесілі. Мемлекет инклюзивті дамуда жетекші рөл атқарады. Оның маңыздылығы экономикалық, әлеуметтік өсу жемістерін қайта бөлуде ғана емес, сонымен бірге экономика мен қоғам арасындағы, экономикалық және әлеуметтік қатынастар институттарын құруды қамтамасыз ететіндігінде де көрінеді. Егер елдің ЖІӨ-нің (жалпы ішкі өнімнің) ұлғаюымен қатар Ади өссе, елдің прогресі нәтижелі болып саналады.

Біздің еліміздегі адами капиталдың даму жағдайы қарама-қайшы көрсеткіштермен сипатталады. 1992 жылы Ресей адам әлеуетін дамыту бойынша әлемде 32-орынды, 2013-

2014 жылдары – 66-орынды, 2016 жылы – 49-орынды иеленді, бірақ жекелеген бағыттар бойынша, мысалы, өмір сүру ұзақтығы бойынша біздің еліміз 122-орынды, ал сауаттылық бойынша әлемде 15 – орынды иеленді. Сонымен қатар, қазіргі Ресейдің адами капиталы депрессия, психикалық архаизация, құзыреттіліктің төмендігі және "біздің еліміздегі әрбір төртінші тұрғын – сәтсіз"- деген тұжырымдар жиі жасалады. Сонымен, С.Собянин ауылдық жерлерде тұратын 15 миллион ресейліктер шартты түрде артық деп санайды. 10-20 жылдан кейін миллиондаған адамдардың шығармашылық қабілеттері дамымаған болуы мүмкін және олар физикалық жұмысқа бейімделмеген деген болжамдар бар.

Осыған байланысты тиісті салалар мен халық топтарының қызметкерлерін қолдауға арналған бюджеттік ресурстарды ұлғайту, тиісті секторларда реформаларды жүзеге асыру, білім беру мүмкіндіктерін теңестіру, білім беру саласындағы мүмкіндіктердің бастапқы теңсіздігін еңсеру және т.б. туралы ұсыныстар тұжырымдалады, Стратегиялық әзірлемелер орталығы қоғамдық қызметтер мен мемлекеттік инвестицияларға арналған шығыстарды ЖІӨ-нің 34% деңгейіне дейін арттыруды ұсынады [2].

Адами капитал-эвристикалық құндылығы бар тек қана жылжымалы субстанция, және ұзақ мерзімді пайдалану пайдасы ретінде әлеуметтік-экономикалық, өндірістік факторлардың өзгеруіне, сұраныс пен тұтынуға байланысты ескіруі, төмендеуі мүмкін. Осыған байланысты, бұл жеке тұлға үшін ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік топтар, топтар, жеке экономикалық басқару құрылымдары, мемлекет және тұтастай қоғам үшін де пайдалы екенін атап өтеміз. Саяси өмірді сұраныс логикасында сипаттайтын П. Бурдиер және ұсыныстар капиталдың әртүрлі түрлері субъектілер арасында біркелкі бөлінбейтінін, ал олардың кейбіреулері тек таңдалған артықшылықты қабаттардың меншігі болып табылатындығын көрсетеді. Бәсекелестік жағдайында саяси өнімдерді өндіруде тек белсенділік танытады агенттер мен қарапайым азаматтар "тұтынушылар" жағдайына түседі, олар саяси өндіріс орнынан неғұрлым алыс болса, соғұрлым қауіпті болады. Адами капиталды жеке, ұжымдық, ұлттық деп бөлуге, сондай-ақ нәтижелілік немесе тиімділік критерийі бойынша мынадай түрлерге жіктеуге болады:

- 1) білімді, іскерлікті, дағдыны қамтитын жалпы;
- 2) Ерекше-қандай да бір нақты жағдайларда алынған қабілеттер, дағдылар;
- 3) жасампаз (оң) - оған салынған инвестициялардан толық пайдалылығын көрсететін;
- 4) Теріс немесе деструктивті – бұл адам капиталының қоғам үшін қандай да бір пайдалы

қайтарым бермейтін, халықтың өмір сүру сапасының өсуіне, жеке тұлға мен қоғамның дамуына кедергі жасайтын бөлігі. Адам капиталын бұзатын өкілдер санатына оның тасымалдаушылары – жемқорлар, ұрылар, лодырлар, жалқау адамдар, қылмыскерлер кіреді. Теріс адами капитал белгілі бір дәрежеде мемлекеттік және азаматтық институттардың, әсіресе қызметтер мен инвестицияларды ұсынуда, жалған білім беруде, жалған ғылымда, жалған мәдениетте жұмыс істеуінің теріс дәстүрлерімен күшейтіледі. Элита теріс адами капиталға үлес қоса алады, өйткені ол ұлтты, елді прогресс немесе тоқырау немесе регрессия жолымен басқарады көбінесе оның ортасында қалыптасқан принцип бойынша: "өз-бәрі, басқалары-заң".

Бірқатар заманауи көшбасшылардың арасында: "Мен бұл өмірде сәттілікке жеттім – мен істегенімді ұнаттым және ұнаттым" деген тезиске негізделген жеке басымның артықшылығына деген сенім қалыптасты. Бұл тұрғыда экономика бойынша Нобель сыйлығының лауреаты (1982) Дж. Дж. Стиглер: "мен ... ғажайыптарға қарсы тұруға мәжбүрмін. Егер маған прогресс жолында араласқаным үшін айыппұл салынбаса, менде сәттілік болады". Содан кейін ол: "егер мүмкін болса бізге реформалар ұсынатындардан кәсібилік немесе тиімділік кепілдігін талап ету үшін біз олардың үндеулерінің тартымдылығын азайтамыз, бірақ қоғамымыздың әл-ауқатын арттырамыз" [3].

Теріс капиталдың мағынасына жақын-бұл негізінен материалдық және әлеуметтік тауарларды тұтынатын адамдарға қатысты пассивті капитал деп аталады. Пассивті капитал тенденцияларын жеңу қажеттілігіне ерекше жауап-бұл IQ-ті жеке тұлғаның кәсібилігін, ұйымның, компанияның және қоғамның жетістіктеріне деген жоғары ынтасын сипаттайтын орташа көрсеткіш ретінде енгізу. Алайда кейбір мемлекеттік қызметкерлер, басқарушылар өршіл оны жеке басымдықтың көрінісі ретінде қолданыңыз және көпшілік алдында: "менің ай-кю сіздікінен жоғары, отырыңыз және тыңдаңыз", - дейді. Адами капиталды дамыту қазіргі заманның маңызды бағытына айналуға. "2020 Стратегиясында" адам капиталы Ресейдің жаһандық экономикадағы негізгі әлеуметтік-экономикалық артықшылығы ретінде анықталған. "Адами әлеует және капитал" санаты Ресей Федерациясы Президентінің 2012 жылғы мамырда жарияланған жарлықтарына және "Ресей Федерациясындағы ақпараттық қоғамды дамытудың 2017-2030 жылдарға арналған стратегиясы туралы", сондай-ақ Ресей Федерациясы Үкіметінің "цифрлық экономика" бағдарламасына енгізілді.

Адами капиталды дамытудың инклюзивтік саясаты қазіргі заманның жүйелі объектісіне, маңызды институтына айналуға. Бұл экономикалық артта қалушылықты жеңуге, еңбек өнімділігін едәуір арттыруға және азаматтардың белсенділігін арттыруға ықпал ететін жағдайлар жасауға ықпал етеді, олардың жауапкершілігі тәуелді бағдардан айырмашылығы, "клиптік ойлауды" жеңу [4].

Біздің еліміз бүгінде елдің, өңірлердің қандай адами капиталға ие екенін; ол қандай көздер, ресурстар есебінен екенін көрсететін адами капиталды дамыту көрсеткіштерінің егжей-тегжейлі жинағын жасауды қажет ететін орта және ұзақ мерзімді перспективада өсуі мүмкін; елдің, белгілі бір аймақтың қай топтары адам ақыл-ойының сәтсіз жағдайында; аймақтық, аймақаралық, салалық, салааралық, федералды және мемлекетаралық деңгейлерде адам қабілеттерін дамытудың қандай мүмкіндіктері жоғары.

Инклюзивті саясат негізінде адам капиталының өсу процесін егжей-тегжейлі талдау және өзектендіру адамды, өңірлерді, тұтастай алғанда елді дамыту, мемлекет пен қоғамның саяси, әлеуметтік-экономикалық дамуының жаңа моделін енгізу мақсаттарына қызмет етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Бурдиер П. 1993. Саясат әлеуметтануы
2. «Адами капиталды дамыту - жаңа әлеуметтік саясат»
3. Купер К. 2000. Индивидуальные различия.
4. Стиглер Дж. 2017. Государство и граждане

Экономиканы цифрландыру: жаһандық трендтерге шолу

Б.С.Тусупбаева¹, С. М. Муратова²

¹ Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.

² «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы

бойынша 3-ші курс студенті

darinaika167@mail.ru, saltanat.muratova.01@bk.ru

^{1,2} академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Баяндамада әлеуметтік дамудың жаңа әлемдік тренді ретінде цифрландырумен сипатталатын әлемдік экономикалық және әлеуметтік дамудың қазіргі кезеңі қарастырылады. Қоғамның экономикалық және әлеуметтік өмірі тұрғысынан сандық ақпаратты пайдалану экономикалық тиімділіктің өсуіне және жекелеген елдер мен тұтастай әлем халқының өміріндегі сапалы өзгеріске әкеледі. Елдердің экономикалық тәуелсіздігінің